

Jan Dyduch

Papieska Rada Świeckich i Papieska Komisja "Iustitia et Pax"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 25/1-2, 197-222

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

**PAPIESKA RADA ŚWIECKICH I PAPIESKA KOMISJA
„IUSTITIA ET PAX”**

Treść: Wstęp. I. Papieska Rada Świeckich. 1. Geneza prawna. 2. Aktualne struktura. 3. Zadania i kompetencje. 4. Papieski Komitet do Spraw Rodziny. II. Papieska Komisja „Iustitia et Pax”. 1. Geneza prawna. 2. Aktualna struktura. 3. Cele i zadania. Zakończenie.

Wstęp

Eklezjologia Soboru Watykańskiego II dowartościowała ludzi świeckich, którzy razem z hierarchią stanowią Kościół-nowy Lud Boży. Kościół, który jest „w Chrystusie niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (KK 1), nie może wypełnić swojej roli znaku, jeśli nie będzie w nim należytego współdziałania hierarchii z laikatem. Podstawowe zasady teologiczne dotyczące tej problematyki zostały wyłożone w konstytucji soborowej *Lumen gentium*, a uzupełnione i rozwinięte w dekrete soborowym *Apostolicam actuositatem*. Praktycznym skutkiem tej pogłębionej i odnowionej eklezjologii jest powołanie do życia nowych instytucji, w których dokonuje się współdziałanie hierarchii ze świeckimi, bowiem struktury kościelne są następstwem i odzwierciedleniem teologicznej nauki o Kościele. Wśród wielu instytucji, powołanych przez ustawodawstwo posoborowe, w których świeccy mają udział prawnie zapewniony, wiodącą rolę spełniają dwie: Papieska Rada Świeckich i Papieski Komitet *Iustitia et Pax*. Instytucje te mają zasięg ogólnokościelny.

I. Papieska Rada Świeckich

1. Geneza prawna

W dekrete *Apostolicam actuositatem* czytamy: „Przy Stolicy Apostolskiej należy ponadto utworzyć specjalny sekretariat, by służył pomocą apostołstwu świeckich i pobudzał je do działania. Będzie on stanowił jakby centrum wyposażone w odpowiednie środki do przekazywania wiadomości o różnych inicjatywach ludzi

świeckich. Sekretariat ma być również ośrodkiem badań nad współczesnymi problemami wyłaniającymi się w tej dziedzinie i służyć radą hierarchii i świeckim w zakresie dzieł apostołskich. W tym sekretariacie winny być reprezentowane różne nurty i inicjatywy apostołstwa świeckich całego świata, przy czym winni współpracować w nim ze świeckimi także kapłani i zakonnicy”².

W dniu 3 stycznia 1966 roku, a więc w niespełna miesiąc po zakończeniu Soboru, papież Paweł VI powołał kilka komisji posoborowych, a wśród nich Komisję dla spraw apostołstwa świeckich³. Celem tej Komisji było zbadanie, w jaki sposób najlepiej zrealizować postanowienia Soboru odnośnie do n. 26 Dekretu *Apostolicam actuositatem*⁴.

W dniu 7 lipca 1966 roku papież Paweł VI powołał Komisję tymczasową, której powierzono, aby w oparciu o pracę Komisji do spraw apostołstwa świeckich, odpowiednio zrealizowała to, co dokumenty soborowe zarządzały i życzyły sobie⁵. Rezultatem prac przygotowawczych wspomnianych wyżej Komisji, stał się dokument papieski, Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam*, z dnia 6 stycznia 1967 roku, który ustanowił dwie nowe instytucje: Radę Świeckich (Consilium de Laicis) i Papieską Komisję Studiów *Iustitia et Pax* (Pontificia Commissio Studiosorum *Iustitia et Pax*)⁶.

Obydwie instytucje zostały ze sobą powiązane, gdyż otrzymały wspólnego przewodniczącego, którym miał być jeden z kardynałów oraz wspólnego wiceprzewodniczącego posiadającego godność biskupią. Pomimo tego Rada Świeckich i Papieska Komisja Studiów *Iustitia et Pax* stanowiły dwie oddzielne rady, posiadające odrębne kompetencje i zadania⁷. Każda instytucja otrzymała oddzielny, własny sekretariat. W skład sekretariatu Rady Świeckich wchodził sekretarz i wspomagający go dwaj podsekretarze. Rada Świeckich składała się z członków i konsultorów mianowanych przez Stolicę Apostolską. Spełniający funkcje w Radzie, a więc przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarz i podsekretarze byli mianowani czasowo, na okres pięciu lat. Po tym okresie funkcje ich wygasaly z tym, że Stolica Apostolska mogła powierzyć te funkcje tym samym osobom. Dokument papieski ustanawiający Radę Świeckich wyra-

² Dekret soborowy *Apostolicam actuositatem*, n. 26. 3.

³ Motu proprio *Finis Concilio*, n. 2, e: AAS 58 (1966) 38 (PPK, t. I, z. 1, n. 422).

⁴ Paweł VI, Mp. Cath. Ch. E: AAS 59 (1967) 25 (PPK t. I, z. 3, n. 1436).

⁵ Tamże, s. 26 (PPK, n. 1436).

⁶ Tamże, ss. 25—28 (PPK, nn. 1433—1444).

⁷ Tamże, nn. I—II: ss. 26—27 (PPK, nn. 1438—1440).

źnie podkreśla, że jest ona ustanowiona na okres pięcioletni, na sposób eksperymentu, aby przez wypełnienie powierzonych jej zadań, przez praktykę przygotować lepszą strukturę i skuteczniejsze metody pracy⁸.

Po zakończeniu pierwszego okresu eksperymentalnego w roku 1972, czas próby został przedłużony na następne 5-ciolecie⁹. Można przypuszczać, że okres 5-cioletni był za krótki, aby należycie skonkretyzować strukturę nowej instytucji, aby precyzyjnie określić jej pozycję wśród organów o zasięgu ogólnokościelnym.

Niemniej jednak w pierwszym pięcioleciu Rada Świeckich rozwinęła aktywną działalność jako miejsce nasłuchu i dialogu dotyczącego problemów zmieniającego się świata, oraz laikatu, który żyje i działa w obecnym świecie. Rada Świeckich informowała papieża i Kurię Rzymską o sprawach laikatu i apostołstwie świeckich, nawiązując i utrzymując w tym celu kontakty z reprezentantami laikatu we wszystkich częściach świata¹⁰.

Papież Paweł VI w przemówieniu do Rady Świeckich w dniu 2 grudnia 1971 roku w następujący sposób podsumował pierwszy eksperymentalny okres działalności Rady: „Na zakończenie pragniemy przypomnieć wasze chwalebne inicjatywy, które już potrafiście podjąć na użytek pasterzy i ludzi świeckich i to na wszystkich płaszczyznach. Tak więc wasze doświadczenie — chociaż niedługie — wniosło dużo światła i dużo bogactwa. Wy jednak jesteście sami tego świadomi, że czasy oraz nauka i wezwanie wpływające z treści wydarzeń, jak i wyobrażenia apostołskie oraz wierność Duchowi Świętemu, wymagają będą w przyszłości wielu nowych przedsięwzięć i nowych inicjatyw. Rada Świeckich potrafi, a to jest naszym życzeniem, kroczyć naprzód po tej drodze, którą zapoczątkowaliście”¹¹.

Podczas prawie dziesięciu lat okresu eksperymentalnego Rada Świeckich zebrała wiele doświadczeń, wypracowała swoją pozycję w Kościele, sprawdziła się jej przydatność i funkcjonalność. W oparciu o to można było jej nadać ostateczną stałą strukturę organu ogólnokościelnego¹².

Gruntownej i stałej reorganizacji Rady Świeckich dokonał papież Paweł VI w Motu proprio *Apostolatus peragendi* z dnia 10 grudnia 1976 roku¹³.

⁸ Tamże, n. III, 1—6: s. 27—28 (PPK, nn. 1441—1442).

⁹ E. Sztafrowski, *Współpracownicy papieża w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1979, s. 135. E. Weron, *Dokumenty papieskie dotyczące laikatu*, *Collectanea theologica*, 47 (1977) f. 4, s. 145.

¹⁰ E. Weron, *Rada Świeckich na nowym etapie*, *Collectanea theologica* 43 (1973), f. 3, s. 143—144.

¹¹ AAS 62 (1971) 894 (tłum. W: Będziecie mi świadkami).

¹² E. Weron, *Dokumenty papieskie dotyczące laikatu*, s. 145.

¹³ AAS 68 (1976) 696—700 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 1634—16373).

Dokument papieski zaznacza we wstępie, że Rada Świeckich otrzymuje szerszy zakres działania oraz nową, stałą i znakomitszą formę¹⁴. Każde określenie Rady Świeckich: „nowa, stała, znakomitsza” jest ważne i ma uzasadnienie w dalszej treści dokumentu. Mówiąc ogólnie „nowa” znaczy, że struktura Rady będzie inna niż dotychczas i ulepszona, „stała” czyli okres próby działania Rady należy uznać za zakończony, „znakomitsza” czyli ranga Rady będzie wyższa, a jej kompetencje zostaną znacznie poszerzone.

F. Romita pisząc w r. 1968 o reformie Kurii Rzymskiej stwierdza, że Rada Świeckich nie należy do jej pełnoprawnych dykasterii, co nie przeszkadza, że w przyszłości poprzez odpowiednią ewolucję i rozwój, osiągnie rangę pełnoprawnej dykasterii i zostanie zrównana z kongregacjami¹⁵. Wydaje się, że postanowienia Motu proprio *Apostolatus peragendi* stwarzają podstawę do twierdzenia, że dotychczasowa Rada Świeckich otrzymuje uprawnienia, które pozwolą ją postawić w rzędzie pełnoprawnych dykasterii Kurii Rzymskiej.

Podniesienie rangi Rady Świeckich zawiera się już w samej nazwie; która brzmi: Papieska Rada Świeckich (*Pontificium Consilium pro Laicis*)¹⁶. Wypada zauważyć, że między pierwotną nazwą (*Consilium de Laicis*) a obecną zachodzą dwie różnice, dodano słowo „Pontificium”, a przyimek „de” zastąpiono przyimkiem „pro”. O ile określenie „papieska” wskazuje na podniesienie rangi Rady, o tyle przyimek „pro” wskazuje na to, że Rada nie tylko ma zajmować się problematyką laikatu, lecz także, że świeccy mają odgrywać w Radzie bardzo ważną rolę.

2. Aktualna struktura

Na czele Papieskiej Rady Świeckich stoi i kieruje nią kardynał przewodniczący, którego wspomaga Zespół Prezydialny obejmujący trzech kardynałów przebywających w Rzymie, oraz sekretarza Rady. Zespół Prezydialny zbiera się co dwa miesiące oraz wówczas gdy kardynał przewodniczący uzna to za wskazane dla rozpatrzenia ważniejszych spraw. Kardynała przewodniczącego wspomaga sekretarz i podsekretarz. Do wyliczonych wyżej należy, zgodnie z przepisami prawa, wykonywanie tego wszystkiego, co wymaga władzy święceń i jurysdykcji¹⁷.

Przewodniczącym Papieskiej Rady Świeckich został kardynał Rossi Opilio zamieszkały w Rzymie¹⁸. Przewodniczącym Rady

¹⁴ Mp. Ap.: AAS 68 (1976) 697 (PPK, t. IX, z. 1, n. 16349).

¹⁵ *Constitutio de reformatione Romanae Curiae: Adnotationes*, *Monitor Ecclesiasticus*, 93 (1968) 73.

¹⁶ Mp. Ap. n. I: AAS 68 (1976) 697 (PPK t. IX, z. 1, n. 16351).

¹⁷ Tamże, n. II, s. 697 (PPK, n. 16354).

Świeckich był kanadyjski kardynał Maurice Roy, rezydujący w Kanadzie, arcybiskup Quebec¹⁹.

Prawdopodobnie kierowanie Radą przez kardynała pozakuralnego, a ponadto rezydującego na innym kontynencie, okazało się niezbyt korzystne, toteż kierownictwo odnowionej Rady powierzono kardynałowi zamieszkującemu w Rzymie. Chociaż na członków Papieskiej Rady doбира się także biskupów i kapłanów jednak większość mają świeccy, powoływani z różnych krajów świata i zatrudnieni w różnych posługach duszpasterskich, z zachowaniem słusznej proporcji między liczbą mężczyzn i kobiet

Jeżeli czego innego nie doradzają specjalne okoliczności członkowie zbierają się raz w roku na posiedzenie razem z zespołem prezydalnym. Posiedzenie prowadzi kardynał przewodniczący wspomagany przez sekretarza.

Rada korzysta z pomocy konsultorów odznaczających się cnotą, wiedzą i roztropnością, a dobieranych w ten sposób, żeby świeccy stanowili większość i była zachowana słuszna proporcja między liczbą mężczyzn i kobiet. W skład konsultorów wchodzi z urzędu sekretarze następujących Kongregacji: Biskupów, Kościołów Wschodnich, Duchowieństwa, Zakonów i Instytutów Świeckich, Ewangelizowania Narodów oraz sekretarz Papieskiej Komisji *Iustitia et Pax*. Jest rzeczą wskazaną, by wśród konsultorów znalazła się jedna lub kilka kobiet należących do społeczności, prowadzących „życie konsekrowane”.

Konsultorzy tworzą zespół czyli tak zwaną Konsultę, której zadaniem jest głębsze przeanalizowanie wszystkich spraw, co do których członkowie Rady mają podjąć decyzję²⁰.

Jeśli chodzi o strukturę osobową, to zachowano podział na członków i konsultorów. Podkreślono, że zarówno wśród członków jak i konsultorów większość mają świeccy. Konsultorzy stanowią zespół zwany Konsultą. Jest to instytucja nowa w obrębie Rady, której zadaniem jest przygotowanie decyzji, jaką mają podjąć członkowie Rady²¹.

Motu proprio *Apostolatus peragendi* omawiając zagadnienie powoływania członków Papieskiej Rady Świeckich nie przytacza dyspozycji zawartej w Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam*, mówiącej, że nominacja członków Rady należy do Stolicy Apostolskiej²². Natomiast podkreśla, że świeccy członkowie Papieskiej Rady Świeckich winni być przynajmniej w pewnym sensie reprezentacją ogólnościowego laikatu.

¹⁸ *Annuario Pontificio* 1977, Città del Vaticano, s. 1051.

¹⁹ *Annuario Pontificio* 1973, Città del Vaticano, s. 1016.

²⁰ Mp. Ap. nn. III—V; AAS 68 (1976) 697—698 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 16355—16359).

²¹ E. Weron, *Dokumenty papieskie dotyczące laikatu*, ss. 146—147.

²² AAS 59 (1967) 28 (PPK, t. I, z. 3, n. 1442).

Już w roku 1972 (9. X.) papież Paweł VI przemawiając do uczestników sesji plenarnej Rady Świeckich w Rzymie zwrócił uwagę, na to, że Rada powinna dołożyć wysiłków, aby stać się reprezentacją całego laikatu²³.

Dokument papieski nie precyzuje dokładnie sposobu powoływania członków Rady, toteż można przypuszczać, że w przyszłości, przynajmniej część członków Rady będzie pochodzić z wyboru dokonywanego przez organizacje katolickie skupiające świeckich. Jeśli chodzi o konsultorów, to przy ich powoływaniu, przede wszystkim należy zwrócić uwagę na kwalifikacje moralne, wiedzę, roztropność, a więc na ich przygotowanie fachowe, które jest konieczne do udzielenia właściwej rady przed podjęciem decyzji.

Wśród konsultorów Papieskiej Rady Świeckich mają się znaleźć z urzędu sekretarze niektórych dykasterii Kurii Rzymskiej; chodzi zapewne o to, aby działalność Rady skoordynować z działalnością pozostałych dykasteriów.

W dniach od 3 do 6 listopada 1977 roku odbyło się w Rzymie Plenarne zebranie Papieskiej Rady Świeckich, na którym rozpatrzono i przyjęto dokument; „Programy działania i wewnętrzna struktura Papieskiej Rady Świeckich”²⁴. Zgodnie z tym dokumentem w łonie Papieskiej Rady Świeckich zostanie powołany stały sekretariat, który będzie organem koordynującym jej działanie, a zwłaszcza działanie jej członków i konsultorów.

W ramach stałego sekretariatu mają działać dwa departamenty. Departament pierwszy obejmuje zakresem swego działania obowiązki dotyczące świeckich jako członków 'poszczególnych wspólnot kościelnych.

Departament drugi ma za zadanie nadzór nad międzynarodowymi stowarzyszeniami katolickimi.

Pracę departamentów uzupełniają trzy „służby”:

- A. Służba teologiczno-duszpasterska, specjalnie ważna dla ustalenia programów działania;
- B. Służba prawna zajmująca się kompetencjami prawnymi przyznanymi Radzie;
- C. Służba informacyjna mająca za zadanie rozpowszechnianie materiałów dotyczących działalności Rady.

Służba informacyjna zapoznawać będzie z pracami Rady w trzech publikacjach:

1. Laics aujourd'hui (The Laity Today),
2. Information service,
3. Documentation service.

²³ AAS 64 (1972) 679 (tłum. W: Będziecie mi świadkami, s. 156).

²⁴ Oto tytuł tekstu angielskiego, z którego korzystałem: *Programmes and internal structures of the Pontifical Council for the Laity*, który jest tłumaczeniem z oryginału francuskiego, oznaczonego sygnaturą AP (I) 27 — i; tekst powielony, liczący 8 stron, został mi udostępniony

Publikacje te będą ukazywać się w języku angielskim, francuskim i hiszpańskim.

Z uwagi na potrzebę efektywnej integracji członków i konsultorów w pracach Papieskiej Rady Świeckich, szczególnie w okresach między zebraniem plenarnym, postanawia się co następuje:

- I. Sekretariat ma regularnie korespondować z członkami i konsultorami, aby informować ich o publikacjach i bieżących programach działania.
- II. Członkowie i konsultorzy mają wysyłać do sekretariatu wszelką dokumentację, informacje i sugestie do opracowania programu działania.
- III. Członkowie i konsultorzy powinni czynnie rozpowszechniać na swoich kontynentach i w swoich krajach program Papieskiej Rady Świeckich.
- IV. Członkowie i konsultorzy będą zapraszani do reprezentowania Papieskiej Rady Świeckich na zebraniach organizacji kościelnych, zarówno w zakresie krajowym jak i międzynarodowym.
- V. Papieska Rada Świeckich rozpatrzy możliwości współpracy członków i konsultorów z Radami duszpasterskimi w swoich krajach.
- VI. Papieska Rada Świeckich będzie brała pod uwagę specyficzne doświadczenia członków i doradców, aby ich udział w działalności Rady był owocny. Toteż każdy członek i konsultor jest proszony o podanie sekretariatowi informacji o swoich zainteresowaniach. W ten sposób można będzie zarówno liczyć na indywidualną współpracę, jak również tworzyć grupy współpracujących nad pewnym zagadnieniem np. stosunki międzynarodowe, rady duszpasterskie, formacja świeckich, kobiety w Kościele i w społeczeństwie itp.²⁵

3. Zadania i kompetencje

Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam* wyznaczyło Radzie Świeckich cel, który miał polegać na prowadzeniu i popieraniu apostołskiej działalności świeckich²⁶. W realizowaniu tego celu Rada miała wypełniać różne zadania, do czego jeszcze powrócimy.

Niezwykle ważna dziedzina życia kościelnego, jaką jest apostołstwo świeckich potrzebuje odpowiedniego uporządkowania, zorganizowania, aby działalność laikatu, tak wielostronna i tak bogata, nie rozpraszała swych wysiłków, lecz przeciwnie, by była skoordy-

przez p. redaktora Marka Skwarnickiego, członka Papieskiej Rady Świeckich.

²⁵ *Programmes and internal structures of the Pontifical Council for the Laity*, s. 1—8.

²⁶ AAS 59 (1967) 26 (PPK), t. I, z. 3, n. 1438.

nowana i przynosiła obfite owoce²⁷. Rada Świeckich przez swoją działalność ma doprowadzić do spotkania w dialogu w ramach Kościoła katolickiego. Ma być organem służącym dialogowi wewnątrzkościelnemu, a przede wszystkim ma być miejscem dialogu hierarchii z laikatem, jak również między różnymi stowarzyszeniami świeckich²⁸.

Prowadzenie tego dialogu ma opierać się o zasady wskazane przez papieża Pawła VI w encyklice *Ecclesiam suam*²⁹, ma to być dialog oparty o wiarę, miłość i posłuszeństwo³⁰.

Według Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam* Rada Świeckich była pomyślana przede wszystkim jako organ doradczo-informacyjny mający służyć swoimi radami hierarchii i świeckim w dziełach apostołskich, oprócz tego jest tam wzmianka o innych jej kompetencjach, mianowicie ma czuwać, by przepisy kościelne dotyczące świeckich były wiernie zachowywane³¹.

Problematykę zadań Rady Świeckich wyjaśnił i rozwinął papież Paweł VI w swoich przemówieniach do członków i konsultorów zgromadzonych na zebraniach plenarnych, odbywających się w Rzymie. I tak Ojciec Św. stwierdził, że powołanie Rady Świeckich jest nowym etapem wielowiekowego procesu włączania się laikatu w działalność Kościoła, nowym etapem takiego współdziałania z hierarchią, jakiego domagają się obecne czasy³².

Podkreślił też, że członkowie i konsultorzy Rady Świeckich mają dostarczyć odpowiednich informacji papieżowi i jego współpracownikom. Z drugiej strony winni być przekazicielami poleceń i wskazań Stolicy Apostolskiej³³.

Rola Rady Świeckich jest podwójna: w stosunku do świeckich i do hierarchii. W odniesieniu do świeckich Rada powinna przyjąć

²⁷ M. Żurowski, *Uprawnienia i obowiązki laikatu*, W: W kierunku człowieka, (pod red. B. Bejze), Warszawa 1971, s. 247. M. Żurowski, *Uprawnienia członków ludu Bożego, a uprawnienia laikatu*, Prawo kanoniczne, 13 (1970) nr 1—2, s. 138.

²⁸ Mp. Cath. Ch. E. n. I; AAS 59 (1967) 26 (PPK, t. I, z. 3, n. 1438). Por. J. Gimenez, *Powołanie i zadania świeckich w Kościele posoborowym*, Więź, 13 (1970), nr 4, s. 17. Por. T. Pieronek, *Aspekty prawne dialogu między hierarchią a katolikami świeckimi*, Prawo kanoniczne, 13 (1970) nr 1—2, s. 213.

²⁹ Mp. Cath. Ch. E. n. I; AAS 59 (1967) 26 PPK, t. I, z. 3, n. 1438.

³⁰ *Ecclesiam suam*, nn. 113—114; AAS 56 (1964) 657—658.

³¹ AAS 59 (1967) 26 (PPK, t. I, z. 3, n. 1438). Por. K. Mörsdorf, *Die andere Hierarchie. Eine kritische Untersuchung zur Einsetzung von Laienräten in den Diözesen der Bundesrepublik Deutschland*, Archiv für katholisches Kirchenrecht, 138 (1969) 463—464. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Paryż 1973, s. 119.

³² Paweł VI, *Przemówienie* z 18. IV. 1967, AAS 59 (1967) 416—417 (Będziecie mi świadkami, ss. 10—11).

³³ Tenże, *Przemówienie* z 15. III. 1969, AAS 61 (1969) 247—249 (Będziecie mi świadkami, ss. 37—38).

postawę nadsłuchiwanie i dialogu ułatwiającego rozeznanie w różnych środowiskach, jak i możliwości niesienia zbawiennej pomocy. Druga dziedzina działalności Rady Świeckich dotyczy powiązania apostołstwa świeckich z apostołstwem hierarchii, to jest tych sił, które na mocy samej struktury Kościoła nie mogą być rozbieżne³⁴.

Od Rady Świeckich oczekuje się dostarczenia Stolicy Apostolskiej coraz dokładniejszych wiadomości na temat wielkich problemów apostołskich naszego czasu w oparciu o gruntowne informacje, a zarazem dostarczenia rzetelnych sugestii czerpanych od ludzi świeckich, jak również od organizacji apostołskich, działających wśród świata. Ważnymi tematami, które będą przedmiotem prac Rady to: zaangażowanie w apostołstwie świeckich we wszystkich dziedzinach życia świata, dostosowanie apostołatu do różnych środowisk życia, współpraca między kapłanami i świeckimi w duchu działalności całkowicie przepojonej i oświeconej światłem wiary³⁵.

Nie wystarczy jednak samo nastawienie Rady Świeckich na słuchanie. Obowiązkiem wszystkich członków i konsultorów jest troska o realizowanie zadań Rady w poszczególnych krajach, ale nie mogą oni przywłaszczać sobie prawa dawania dyrektyw, które należą do episkopatu, ani nie mogą pozbawić świeckich inicjatywy. Szczegółowe problemy, którymi powinna zająć się Rada Świeckich to kwestie stawiane przez młodzież, ewolucja społeczności rodzinnej, poszanowanie życia, udział kobiet w życiu społecznym i kościelnym, coraz bardziej rosnący wpływ środków masowego przekazu, przepływ informacji³⁶.

Ostatecznie zadania i kompetencje Papieskiej Rady Świeckich ustalił papież Paweł VI w Motu proprio *Apostolatus peragendi* (10. XII. 1976). Kompetencja Papieskiej Rady Świeckich obejmuje sprawy związane z apostołstwem świeckich w Kościele i z dyscypliną świeckich jako takich. Oto szczegółowe zadanie Papieskiej Rady Świeckich:

1. Zachęcać świeckich do uczestniczenia w życiu i misji Kościoła, czy to — na pierwszym miejscu — jako członkowie różnych stowarzyszeń, których celem jest apostołstwo, czy też jako pojedynczy wierni.
2. Mieć na uwadze, kierować i w razie potrzeby podejmować poczynania związane z apostołstwem świeckich w różnych dziedzinach życia społecznego — z zachowaniem jednak kompeten-

³⁴ Tenże, *Przemówienie* z 20. III. 1970, AAS 62 (1970) 215 (Będziecie mi świadkami, s. 52).

³⁵ Tenże, *Przemówienie* z 2. XII. 1971, AAS 63 (1971) 893—894. (Będziecie mi świadkami, s. 126—127). Por. Jan Paweł II, *Przemówienie* z 10. X. 1979, *Osservatore Romano*, 119 (1979) nr 233, s. 2.

³⁶ Tenże, *Przemówienie* z 9. X. 1972, AAS 64 (1972) 680—681 (Będziecie mi świadkami, ss. 158—159).

cji w tych sprawach innych dykasterii Kurii Rzymskiej, oraz innych posług.

3. Załatwiać wszystkie sprawy dotyczące:
 - zespołów świeckich zajmujących się apostołstwem w skali międzynarodowej lub krajowej, z zachowaniem kompetencji Papieskiego Sekretariatu Stanu;
 - związków stowarzyszeń katolickich, których zadaniem jest apostołstwo świeckich, jak również rozwój życia duchowego — z zachowaniem prawa Kongregacji Ewangelizowania Narodów w odniesieniu do stowarzyszeń mających na uwadze działalność misyjną;
 - pobożnych stowarzyszeń (to jest arcybractw, bractw, pobożnych związków i wszelkiego rodzaju sodalicji), po porozumieniu się z Kongregacją Zakonów i Instytutów Świeckich, gdy idzie o stowarzyszenia erygowane przez rodzinę zakonną, lub instytut świecki;
 - trzecich zakonów świeckich, ale tylko w tych sprawach, które wiążą się z działalnością apostołską, a więc z zachowaniem kompetencji Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w odniesieniu do pozostałych spraw;
 - stowarzyszeń obejmujących duchownych i świeckich — z zachowaniem jednak kompetencji Kongregacji Spraw Duchowieństwa, gdy idzie o zachowanie powszechnych przepisów Kościoła.
4. Z własnej inicjatywy popierać czynną współpracę świeckich w dziedzinach: katechetycznej, liturgicznej, sakramentalnej, szkolnej i innych podobnych, nawiązując w tym współpracę z różnymi dykasteriami Kurii Rzymskiej zajmującymi się tymi samymi sprawami.
5. Czuwać nad tym, aby święcie przestrzegano przepisów dotyczących osób świeckich i rozstrzygać na drodze administracyjnej spory dotyczące świeckich.
6. Działając w ścisłym porozumieniu z Kongregacją Spraw Duchowieństwa czuwać nad sprawami dotyczącymi Rad Duszpasterskich, na szczeblu parafialnym i diecezjalnym, w ten sposób, by świeccy zostali włączeni wszechstronnie w sprawy duszpasterskie ³⁷...

Wydaje się, że Papieska Rada Świeckich, zorganizowana przez Motu proprio *Apostolatus peragendi* w całej rozciągłości odpowiada dezyderatom Soboru Watykańskiego II, a zwłaszcza dekretu *Apostolicam actuositatem*, dotyczącego apostołskiej działalności świeckich w Kościele. Świeccy po raz pierwszy w historii Kościoła otrzymali swoją dykasterię na wzór Kongregacji Spraw Ducho-

³⁷ Mp. Ap. n. VI: AAS 68 (1976) 698—699 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 16360—16370).

wieństwa, czy Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich. Ta nowa w łonie Kurii Rzymskiej instytucja jest dowodem dowartościowania świeckich w Kościele posoborowym. Pomimo, że zorganizowanie Rady Świeckich uważa się obecnie za ostateczne, należy przypuszczać, że w trakcie dalszej działalności Rady wynikną pewne sprawy domagające się zmiany, czy lepszego, ściślejszego sprecyzowania np. sprawy powoływania członków Rady. Również zachodzi potrzeba informowania świeckich i duchowieństwa o istnieniu i działalności Papieskiej Rady Świeckich, bowiem wydawane przez nią publikacje docierają do bardzo wąskiego grona osób. W Polsce w pewnym stopniu spełnia tę rolę Biuletyn teologii laikatu, redagowany przez Ks. E. Werona, a ukazujący się w czasopiśmie *Collectanea theologica*.

4. Papieski Komitet do Spraw Rodziny ³⁸.

W ramach prac Rady Świeckich wykształcił się zespół roboczy, zajmujący się życiem rodziny, który rozwinął bardzo aktywną działalność. Zespół ten przyjął nazwę „Życie rodziny” (*Vie de la famille*) ³⁹.

Z biegiem lat zespół przekształca się w komisję, mającą być narzędziem w łączności między hierarchią i laikatem w sprawach dotyczących życia rodzinnego. W swoich zamierzeniach Komisja „Życie rodziny” miała prowadzić badania różnego typu: teologiczne, filozoficzne, socjologiczne, psychologiczne, medyczne itp. nad rodziną, oraz zbierać dokumentacje i informacje z zakresu duszpasterstwa rodziny ⁴⁰.

Papież Paweł VI podjął decyzję o utworzeniu, w ramach Rady Świeckich, nowego organu Kurii Rzymskiej, który nosi nazwę Papieski Komitet do Spraw Rodziny. Komitet został utworzony „ad experimentum”, na okres 3 lat, aby przestudiować problemy moralne i społeczne rodziny w aspekcie duszpasterskim. Papieski Komitet został ogłoszony w dniu 11 stycznia 1973 roku na konferencji prasowej zwołanej w Watykanie. Prezentacji dokonał Msgr Edourd Gagnon, rektor papieskiego Kolegium Kanadyjskiego w Rzymie, wobec dziennikarzy akredytowanych przy Stolicy Apostolskiej. E. Gagnon został mianowany pierwszym zastępcą przewodniczącego Papieskiego Komitetu do Spraw Rodziny ⁴¹.

³⁸ Oprócz tej nazwy jest jeszcze używana *Rada Rodzin, Komitet do Spraw Rodzin, Papieska Rada do Spraw Rodziny*.

³⁹ R. F o r y c k i, *Życie rodziny*, *Collectanea theologica*, 43 (1973) f. 1, s. 142, 149.

⁴⁰ E. W e r o n, *Papieski Komitet do Spraw Rodziny*, *Collectanea theologica*, 43 (1973) f. 4, s. 119.

⁴¹ *Le Comitté pour la famille, La Documentation catholique*, 70 (1973) 116.

Szybkie tempo rozwoju współczesnego świata, oddziaływujące na życie jednostek i społeczeństw skłania Kościół do ciągłej troski oraz do zastosowania środków coraz lepiej przystosowanych do niesienia pomocy Ludowi Bożemu, by mógł wiernie odpowiedzieć swojemu powołaniu. Rodzina stanowi najbardziej żywotne środowisko, z którym wiążą się najgłębsze i najtrwalsze wartości życia ludzkiego⁴².

W łonie Kurii Rzymskiej, gdzie różne dykasterie są zainteresowane problemami rodziny i małżeństwa, nie było dotąd instytucji, która by miała na uwadze całokształt problemów życia rodzinnego. Inicjatywa papieska wychodzi naprzeciw potrzebie zabezpieczenia jedności działań duszpasterskich w sprawach rodziny wśród różnych dykasterii Kurii Rzymskiej. Komitet do Spraw Rodziny ma się stać miejscem dialogu i refleksji dla duszpasterzy i ludzi świeckich zajmujących się sprawami rodziny⁴³.

Papieski Komitet do Spraw Rodziny jest związany z Radą Świeckich, ale stanowi odrębną instytucję wśród różnych organów Stolicy Świętej. Funkcję przewodniczącego sprawuje ten sam kardynał, który kieruje Radą Świeckich. Przewodniczący jest wspomagany przez grupę koordynacyjną, do której oprócz przewodniczącego wchodzi: wiceprzewodniczący — biskup; drugi wiceprzewodniczący — świecki żonaty; asesor (doradca) teolog-duchowny; doradca-prawnik świecki żonaty; doradczynie — świecka zamężna; sekretarz — świecki żonaty.

W okresie eksperymentalnym Komitet ma składać się z osiemnastu członków i dziewięciu konsultorów mianowanych przez papieża spośród przedstawicieli różnych dykasterii Kurii Rzymskiej, a także spośród biskupów, duchowieństwa i świeckich. Członkowie ci, oraz konsultorzy, wybrani z tytułu sprawowania różnych odpowiedzialnych funkcji duszpasterskich, lub z tytułu kompetencji społeczno-zawodowych, posiadanych w sprawach życia rodzinnego, wykorzystują swoją wiedzę i doświadczenia dla dobra duszpasterstwa rodziny w Kościele.

Dla wypełnienia swojej misji Komitet będzie mógł zasięgnąć opinii specjalistów, oraz tworzyć zespoły robocze dla opracowania konkretnych zagadnień. Siedzibą Komitetu i jego sekretariatu jest pałac św. Kaliksta w Rzymie, posiedzenia plenarne będą się odbywać zwyczajnie raz w roku⁴⁴.

Po okresie próbnym, ostatecznego ukształtowania Komitetu do Spraw Rodziny dokonał papież Paweł VI w Motu proprio *Apostolatus peragendi* gdzie postanawia: „Papieską Radę Świeckich wspo-

⁴² Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, n. 8.

⁴³ *Le Comité pour la famille*, s. 116. Por. E. Weron, *Papieski Komitet do Spraw Rodziny*, s. 119. Tenże, *Rodzina — sanktuarium Kościoła*, *Collectanea theologica*, 46 (1976) f. 1, s. 173.

⁴⁴ *Le Comité pour la famille*, s. 116—117.

maga Komitet do Spraw Rodziny, który jednak zachowuje własną strukturę i odrębność. Komitetowi przewodniczy kardynał przewodniczący Papieskiej Rady Świeckich i wspomaga go w sposób szczególny sekretarz tejże Rady. Jednemu z urzędników Rady Świeckich kardynał przewodniczący zleca załatwianie zwyczajnych spraw Komitetu do Spraw Rodziny”⁴⁵.

Wypada zauważyć, że zasadnicza struktura Komitetu do Spraw Rodziny zostaje nadal zachowana. Chociaż Komitet pozostaje odrębnym organem od Papieskiej Rady Świeckich, to jednak związany jest z Radą nie tylko osobą wspólnego przewodniczącego jak było dotychczas, ale także osobą sekretarza Rady Świeckich, który chociaż nie jest sekretarzem Komitetu jednak ma w szczególny sposób wspomagać przewodniczącego w sprawach dotyczących Komitetu do Spraw Rodziny. Co więcej załatwianie zwyczajnych spraw Komitetu ma być zlecone jednemu z urzędników Rady Świeckich.

Do zadań Papieskiego Komitetu do Spraw Rodziny należy:

- rozpatrywać aktualne problemy małżeństwa i rodziny w całej ich różnorodności;
- być centrum dokumentacji, informacji, oraz miejscem spotkań, wymiany poglądów w sprawach różnych inicjatyw i badań;
- popierać badania naukowe przyczyniające się do doktrynalnego i duszpasterskiego pogłębienia zagadnień, jakie się w tej dziedzinie ukazują;
- być w kontakcie z inicjatywami, dokonywanymi się czy to na szczeblu krajowym czy międzynarodowym, a dotyczącymi rozwoju i ochrony duchowych, moralnych i specjalnych wartości życia rodzinnego;
- sprzyjać inicjatywom i porozumieniom zmierzającym do rozwoju działalności duszpasterskiej mającej na uwadze dobro rodziny i jej członków⁴⁶.

Komitet do Spraw Rodziny ma być czołowym promotorem węzłowych punktów duszpasterstwa rodzin. Oto niektóre z nich: rodzina jest uprzywilejowanym miejscem miłości, głębokiego zjednoczenia osób, uczenia się ciągłego i rosnącego daru małżeństwa, który powinien mieć mocne oparcie w jedności i nierozzerwalności związku małżeńskiego⁴⁷. Komitet do Spraw Rodziny ma wyka-

⁴⁵ VII: AAS 68 (1976) 699 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 16371—16373).

⁴⁶ *Le Comité pour le famille*, s. 116.

⁴⁷ Rodzina jest miejscem otwartym na przyjęcie życia. Pałacem zadaniem jest formowanie małżonków do odpowiedzialnego ojcostwa i macierzyństwa, a nade wszystko pomagania im by nimi żyli. Rodzina jest pierwszym miejscem wychowania. Rodzina następnie jest miejscem otwartym na wszystkie inne społeczności, w których się rodzą energie zdolne tworzyć więzy życia społecznego i przemieniać ten świat we wspólnotę braterską. Rodzina jest przede wszystkim miejscem,

zać szczególną troskę o to, aby nauka Kościoła o rodzinie była jak najszerszej znana i przestrzegana⁴⁸.

Papieski Komitet do Spraw Rodziny ma baczenie zwracać uwagę na te problemy, których rozwiązania oczekują od Kościoła rodziny chrześcijańskie. A oczekują one na rozwiązanie następujących problemów:

- a) dotyczących ugruntowania poglądów Kościoła na małżeństwo;
- b) sprawy wychowania, które by doceniało bogate możliwości odniesienia do Boga wartości w rodzinie jako społeczności;
- c) ukierunkowania duszpasterstwa, które uwzględniając jedyne w swoim rodzaju usytuowanie społeczne rodziny w świecie, ukazywałoby w sposób oczywisty przeświadczenie Kościoła o jej sakramentalnym powołaniu⁴⁹.

Papieski Komitet do Spraw Rodziny, wychodząc na przeciw tym postulatom opublikował we wrześniu 1976 roku dokument: „Małżeństwo jako sakrament, odpowiedź Kościoła na naglące potrzeby rodziny”⁵⁰.

Od 26. IX. do 25. X. 1980 r. obradował w Rzymie VI Synod Biskupów na temat zadań rodziny chrześcijańskiej we współczesnym świecie. Tocząca się w czasie obrad dyskusja wykazała, że wielorakie problemy dotyczące małżeństwa i rodziny są bardzo trudne i wymagają nowej gruntownej argumentacji i pogłębienia teologicznego. Wszystko to stawia nowe zadania przed Papieskim Komitetem do Spraw Rodziny i przyczyni się do zdynamizowania jego działalności.

II. Papieska Komisja „Iustitia et Pax”

1. Geneza prawna

Powołanie Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” jest ściśle związane z pracami Soboru Watykańskiego II, który wiele miejsca poświęcił zagadnieniom dotyczącym sprawiedliwości i pokoju⁵¹.

Zagadnienia te, w szczególniejszy sposób omawia Konstytucja soborowa o Kościele w świecie współczesnym, która też wysuwa

gdzie rozwija się łaska Chrystusowa zgodnie z powołaniem otrzymanym na chrzcie świętym.

Paweł VI, *Przemówienie* z 13. III. 1964, AAS 66 (1974) 232—234.

⁴⁸ Por. E. Weron, *Paweł VI o zagadnieniach populacji i rodziny* Collectanea theologica, 45 (1974) f. 1, s. 127.

⁴⁹ *Papieski Komitet do Spraw Rodziny, Le mariage sacrament, response de L'Eglise aux apples de la famille*, DC. 72 (1975) 912 (tłum. K. Kowalewski, H. Przeciszewska, B. Różycka, *Chrześcijanin w świecie* 8 (1976) nr 2, ss. 100—111).

⁵⁰ *Le mariage sacrament, response de L'Eglise aux apples de la famille*, D.C., 72 (1975) 912—916.

⁵¹ Por. E. Sztafrowski, *Papieska Komisja „Iustitia et Pax”*, maszynopis.

konkretną propozycję: „Mając na względzie ogrom utrapień, które dziś jeszcze dręczą większą część rodu ludzkiego i chcąc wspierać wszędzie sprawiedliwość a zarazem miłość Chrystusową względem ubogich, Sobór uważa za rzecz bardzo wskazaną utworzenie jakiejś organizacji w Kościele powszechnym, której zadaniem byłoby pobudzać społeczność katolicką do popierania rozwoju krajów cierpiących niedostatek, oraz sprawiedliwości społecznej między narodami”⁵².

Po zakończeniu Soboru papież Paweł VI powołał specjalny zespół, który miał się zająć ustanowieniem organizmu zalecanego przez Konstytucję *Gaudium et spes*⁵³. W dniu 7 lipca 1966 roku powołano Komisję Tymczasową, której powierzono zadanie kontynuowania prac wyżej wymienionego zespołu oraz realizację zarządzeń i życzeń soborowych⁵⁴.

Rezultatem prac Komisji było powołanie (1967 r.) dwóch nowych organów Stolicy Apostolskiej, o czym już wyżej wspominaliśmy: Papieskiej Komisji Studiów „Iustitia et Pax” i Rady Świeckich. Oba organy były ze sobą złączone wspólnym naczelnym kierownictwem, składającym się z przewodniczącego — kardynała i jego zastępcy — biskupa. Papieska Komisja Studiów „Iustitia et Pax” otrzymała jednak własny sekretariat. Komisja składała się z członków i konsultorów odpowiednio dobranych, których nominacja została zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. Funkcje przewodniczącego, jego zastępcy i sekretarza miały wygasać po upływie pięciolecia z tym, że Stolica Apostolska mogła powierzyć je ponownie tym samym osobom. Komisja została ustanowiona na sposób eksperymentu na okres pięciu lat⁵⁵.

Konstytucja Apostolska *Regimini Ecclesiae Universae* wymienia Papieską Komisję Studiów „Iustitia et Pax” razem z Radą Świeckich, po wyliczeniu Sekretariatów, a przed Trybunałami, zaznaczając że oba organy rządzą się przepisami Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam*⁵⁶.

Papieska Komisja Studiów „Iustitia et Pax” w pierwszym pięcioletnim okresie eksperymentalnym obejmowała szesnastu członków i trzynastu konsultorów. Nie licząc wiceprezesa i sekretarza generalnego połowę członków stanowili świeccy, natomiast konsultorami byli w przeważającej większości duchowni⁵⁷. Działalność Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” ujawniła potrzebę utworze-

⁵² Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, n. 90, 3.

⁵³ Mp. Cath. Ch. E., AAS 59 (1967) 25—26 (PPK, t. I, z. 3, n. 1436).

⁵⁴ Tamże, s. 26 (PPK, n. 1436).

⁵⁵ Tamże, n. III, ss. 27—28 (PPK, nn. 1441—1442).

⁵⁶ AAS, 59 (1967) 920.

⁵⁷ Cz. S t r z e s z e w s k i, „Iustitia et Pax”, Chrześcijanin w świecie, 10 (1978) nr 7, s. 68.

nia zespołów roboczych zajmujących się konkretnymi zadaniami powierzonymi Komisji, zespoły te nazwano Komitetami.

Pierwszy Komitet dla Rozważań Teologicznych i Nauczania Społecznego. Działalność tego Komitetu idzie po linii wypracowywania i rozważań teologicznych związanych ze sprawiedliwością międzynarodową, rozwojem i pokojem⁵⁸.

Drugi Komitet Międzynarodowej Współpracy dla Rozwoju miał wypracowywać całościowy, bardziej sprawiedliwy system gospodarczy, który by służył całej rodzinie ludzkiej⁵⁹.

Trzeci Komitet Pokoju i Wspólnoty Międzynarodowej zajął się pogłębionym poznaniem i zastosowaniem ewangelicznej nauki o pokoju. Komitet zajmie się także problemami rasizmu, mniejszości narodowych, totalitaryzmu, nacjonalizmu, jak również sprawą rozbrojenia zwłaszcza likwidacją broni nuklearnej⁶⁰.

Czwarty Komitet Współpracy Ekumenicznej, szukając rozwiązania palących problemów sprawiedliwości, pokoju i rozwoju w świecie, podejmując współpracę ekumeniczną ze wszystkimi Kościołami, wspólnotami chrześcijańskimi, z innymi religiami, jak również ze wszystkimi ludźmi dobrej woli. Papieska Komisja Studiów nawiązała łączność z Radą Ekumeniczną Kościołów i razem z nią uformowała Komitet Współpracy Ekumenicznej zwany inaczej Wspólny Komitet dla Problemów Społeczeństwa, Rozwoju i Pokoju (SODEPAX). Mieszany sekretariat tego Komitetu ma swoje urzędy w Genewie, w centrum ekumenicznym⁶¹.

Wreszcie jest piąty Komitet Promocji Człowieka. W czasie audjencji publicznej (12. III. 1969 r.) papież Paweł VI ogłosił utworzenie Komitetu Promocji Człowieka. Zadaniem Komitetu jest wspierać, ożywiać i koordynować rozliczne wysiłki organów kościelnych dla wychowania i integralnego rozwoju człowieka⁶².

Pierwszy pięcioletni okres próbny Komisji został przedłużony na następne pięć lat⁶³. W ciągu dziesięcioletniej działalności Komisja Studiów przebadala i wprowadziła w życie doktrynę i po-

⁵⁸ Te wysiłki miały być włączone w program Międzynarodowego Roku Wychowania, przewidzianego przez organizację Narodów Zjednoczonych na rok 1970. Komitet w swojej działalności winien współpracować z odpowiednimi dykasteriami, zwłaszcza z Kongregacją Nauczania Katolickiego i z Międzynarodową Komisją Teologiczną. (Papieska Komisja Studiów „Iustitia et Pax”. *Le travail de la Commission Pontificale „Iustice et Paix”, Communication aux Presidents des Conferences episcopales presents a Rome pour le Synode extraordinaire de eveques*, D.C. 66 (1969) 1110).

⁵⁹ Tamże, s. 1110—1111.

⁶⁰ Tamże, s. 1111.

⁶¹ Tamże, s. 1111.

⁶² Tamże, s. 1100.

⁶³ Paweł VI, Mp. I. et P. z 10. XII. 1976, AAS 68 (1976) 700 (PPK, t. IX, z. 1, n. 16329).

lecenia Konstytucji Duszpasterskiej *Gaudium et spes* oraz innych dokumentów kościelnych i dlatego dzięki temu głos Kościoła z pożytkiem rozbrzmiewał wśród ludzi, jako głos zwiastujący prawdziwą sprawiedliwość i pokój ⁶⁴.

2. Aktualna struktura prawna

Struktura prawna Papieskiej Komisji *Iustitia et Pax* została ostatecznie określona w Motu proprio Pawła VI *Iustitiam et pacem*. Komisja składa się z kardynałów, biskupów, duchownych i świeckich, mianowanych przez papieża na okres pięciu lat. Kieruje nią kardynał przewodniczący, którego wspomaga sekretarz i podsekretarz. Również na okres pięciu lat mianuje papież konsultorów, dobieranych spośród osób duchownych i świeckich, prawdziwie biegłych w zakresie doktryny i działalności społecznej Kościoła.

Członkowie Komisji zbierają się jeden raz w roku na posiedzeniu generalnym, ażeby służyć swoją wiedzą, w zakresie której są biegłymi, jak również doświadczeniem duszpasterskim przyczyniać się do naszkicowania planu pracy, jaki stoi przed Komisją, chyba że szczególne okoliczności przemawiają za częstszymi posiedzeniami. Konsultorzy udzielają odpowiedzi pisemnych na pytanie z zakresu swojej wiedzy fachowej, lub też są wyzwani, ażeby podjąć studium w małych zespołach. Jeśli inaczej nie zostało postanowione, do Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” stosuje się normy zawarte w Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae* oraz w Regulaminie Ogólnym Kurii Rzymskiej.

Komisja jest związana w sposób zwyczajny z Papieskim Sekretariatem Stanu, który przekazuje Komisji wytyczne dotyczące jej działalności ⁶⁵.

W nowej nazwie Papieskiej Komisji zostało pominięte określenie „Studiosorum”. Mogło to być spowodowane względami praktycznymi, w celu skrócenia nazwy, tym bardziej, że już wcześniej w dokumentach gdzieś pomijano to słowo ⁶⁶. Nie jest jednak wykluczone, że pominięcia dokonano celowo, aby podkreślić fakt, że odnowiona Komisja jest nie tylko organem doradczo-informacyjno-badawczym, ale także posiada inne uprawnienia np. wykonawcze. Normy określające nową strukturę Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” są nieliczne. Toteż nic dziwnego, że Motu proprio *Iustitiam et pacem* uzupełnia je stwierdzeniem, że do Komisji odnoszą się ogólne zasady zawarte w Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae*, a regulujące działalność wszystkich dy-

⁶⁴ Tamże, s. 700 (PPK, n. 16329).

⁶⁵ Tamże, nn. II—V, ss. 702—703 (PPK, nn. 16339—16344).

⁶⁶ *Communication aux presidents des Conferences Episcopales presents à Rome pour le Synode extraordinaire des eveques*, s. 1110.

kasterii Kurii Rzymskiej⁶⁷, jak też i bardziej szczegółowe dyspozycje zawarte w regulaminie obowiązującym w dykasteriach Kurii Rzymskiej⁶⁸.

W chwili powoływania Rady Świeckich i Papieskiej Komisji Studiów „Iustitia et Pax” różnice między nimi pod względem struktury były minimalne. W chwili ostatecznego ukształtowania obydwu organów ich struktury różnią się znacznie. Członkowie i konsultorzy omawianej Komisji są mianowani przez papieża, a więc nie przewiduje się wyboru członków, ale możliwość taka nie jest wykluczona przy powoływaniu członków Papieskiej Rady Świeckich. Przy doborze członków i konsultorów Papieskiej Komisji bardzo mocno podkreśla się ich fachowe przygotowanie⁶⁹. Tak więc Papieska Komisja ma stanowić przede wszystkim, organ fachowy w zakresie zagadnień związanych z problematyką sprawiedliwości i pokoju.

Nie podkreśla się tutaj reprezentatywności Komisji o czym jest mowa przy Papieskiej Radzie Świeckich. Niemniej jednak, nie zaniedbując potrzeby fachowości Komisji, w sprawach jej powierzonych, nie można całkowicie zaniedbać jej reprezentatywności. Chcąc bowiem poznać problemy sprawiedliwości i pokoju nurtujące wszystkie kraje świata, trzeba dobierać na członków i konsultorów Komisji osoby możliwie z różnych krajów i narodów.

Po ustaleniu nowej struktury, obydwie organy są całkowicie autonomiczne. Papieska Rada Świeckich staje się samodzielnym organem Kurii Rzymskiej na wzór innych dykasterii Stolicy Apostolskiej, natomiast Papieska Komisja „Iustitia et Pax”, stanowiąc organ odrębny, zostaje powiązana z Papieskim Sekretariatem Stanu, który przekazuje Komisji wytyczne („Normas directorias”) dotyczące jej działalności. W szczególności wszelkie deklaracje na temat dokonywanej się niesprawiedliwości, czy oświadczenia solidarności z pokrzywdzonymi mogą być dokonywane przez Komisję, po uprzednim porozumieniu się z Papieskim Sekretariatem Stanu. Przy powoływaniu do istnienia Komisji „Iustitia et Pax” nie było mowy o tym powiązaniu. Wydaje się, że dziesięcioletni okres próby wykazał potrzebę tego powiązania, oraz że będzie ono korzystne w dalszym działaniu Komisji, a także ułatwi pracę Sekretariatowi Stanu.

⁶⁷ AAS 59 (1967) 885—928 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1469—1692).

⁶⁸ *Regolamento generale della Curia Romana*, 22. II. 1968, AAS 60 (1968) 129—176 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1734—1946).

⁶⁹ „Papież mianuje konsultorów, dobieranych spośród osób duchownych i świeckich, prawdziwie biegłych w zakresie doktryny i działalności społecznej Kościoła”, „... Członkowie Komisji zbierają się jeden raz w roku na posiedzeniu generalnym, ażeby służyć swoją wiedzą, w zakresie której są biegłymi, jak również swoim doświadczeniem duszpasterskim...” (Mp. I. et P., III, IV: AAS 68 (1976) 702 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 16342—16343).

3. Cele i zadania

W sposób ogólny zostały one nakreślone już w Motu proprio *Catholicam Christi Ecclesiam*. Celem Komisji miało być rozbudzenie świadomości wśród całego ludu Bożego odnośnie do takich zadań jak: popieranie postępu krajów uboższych, zaprowadzenie sprawiedliwości społecznej między narodami, świadczenie pomocy krajom mniej rozwiniętym, by w ten sposób same mogły prowadzić dalszy rozwój ⁷⁰.

Wkrótce po powołaniu Papieskiej Komisji Studiów „Iustitia et Pax” ukazuje się Encyklika papieża Pawła VI *Populorum progressio* ⁷¹. Warto przypomnieć daty: powstanie Papieskiej Komisji 6 stycznia 1967 roku, ogłoszenie Encykliki 26 marca 1967 roku. Na pewno zbieżność tych dwu wydarzeń nie była przypadkowa, nie też dziwnego, że Encyklika *Populorum progressio* wywarła kolosalny wpływ na działalność Komisji.

Program nakreślony przez Encyklikę stał się dyrektywą dla Komisji, wskazującą jej właściwe pole działania. Program ten obejmuje zasadniczo dwa punkty: udzielenie wszechstronnej pomocy przez kraje rozwinięte i bogate — krajom ubogim, i podjęcia działań przez kraje ubogie, znajdujące się na drodze rozwoju celem osiągnięcia postępu ⁷².

Encyklika *Populorum progressio* to nie tylko program dla Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax”, ale także jej „wielka karta”, stąd Komisja w pracach tego okresu wiele uwagi poświęcać będzie problematyce rozwoju. Sprawa rozwoju jako przedmiot prac Papieskiej Komisji daleko wykracza poza dziedzinę ekonomiczną, obejmując całą kulturę w najszerszym słowa znaczeniu ⁷³.

Ważnym momentem była również 80-ta rocznica wydania przez papieża Leona XIII Encykliki *Rerum novarum*, upamiętniona specjalnym listem apostołskim *Octogesima adveniens*, skierowanym do przewodniczącego Komisji, Kardynała Maurycego Roya ⁷⁴. Wspomniana rocznica stworzyła okazję do rozważenia roli Kościoła w dziedzinie zagadnień dotyczących sprawiedliwości w dzisiejszym świecie i dała możliwość uczynić jeszcze bardziej skuteczną działalność Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” ⁷⁵. W dziedzinie spo-

⁷⁰ Mp. Cath. Ch. E. n. II: AS 59 (1976) 27 (PPK, t. I, z. 3, nn. 1439—1440).

⁷¹ ASS 59 (1967) 257—299.

⁷² Cz. Strzeszewski, *Sprawiedliwość i pokój, Osiem lat działalności Papieskiej i Krajowej Komisji „Iustitia et Pax”*, *Chrześcijańszczyzna w świecie*, 8 (1976) nr 1, s. 53.

⁷³ S. Świeżawski, *Zadania świeckich wynikające z „Iustitia et Pax”*, *Ateneum kapłańskie*, 71 (1968) 233, 235.

⁷⁴ AAS 63 (1971) 401—441.

⁷⁵ *Octogesima adveniens*, z 14. V. 1971, n. 7: AAS 63 (1971) s. 405.

łecznej Kościół ma pełnić podwójne zadanie: oświecać i nauczać ludzi, by poznali prawdę i wybrali właściwą drogę wśród różnych doktryn oddziaływujących na chrześcijan, a poznawszy prawdę usilnie starali się o skuteczne działanie w służbie ludzkości. Nie wystarczy tylko głosić ogólne zasady, wygłaszać oceny, potępiać naruszanie sprawiedliwości, ale temu ma wtórować poczucie własnego obowiązku i konkretna działalność⁷⁶.

Z problematyką rozwoju i postępu ludów bardzo ściśle związana jest sprawa pokoju, który jest przedmiotem zainteresowań Papieskiej Komisji od samego początku, na co zresztą wskazuje choćby jej nazwa. Jednakże w pierwszych latach prac Komisji sprawa ta nie była przez nią w sposób zadawalający rozpracowana. Dopiero powstanie w łonie Komisji Komitetu Pokoju rozpoczyna okres intensywnej działalności na tym odcinku. Sprawa pokoju to niezwykle ważny, ale biorąc pod uwagę burzliwą atmosferę współczesnego świata, niesłychanie trudny odcinek prac Papieskiej Komisji.

Poważnym zagrożeniem dla pokoju jest wyścig zbrojeń, który z roku na rok przybiera coraz większe tempo. Na ten temat szerzy się u wielu ludzi fałszywe przekonanie, że polityka zbrojeń jest konieczna, gdyż jedynym pokojem, którego osiągnięcie jest dziś możliwe, jest pokój oparty o równowagę sił zbrojnych. Przekonanie takie jest nie tylko błędne, ale również bardzo niebezpieczne, gdyż nie gwarantuje trwałego pokoju, a magazynowana broń jest ustawicznym jego zagrożeniem, mogącym w każdej chwili doprowadzić do katastrofalnego zniszczenia ludzkości⁷⁷.

Rezultatem prac Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” w dziedzinie rozbrojenia jest dokument: *Stolica Apostolska a rozbrojenie*, wydany w 1976 roku⁷⁸. Dokument omawia wielkie niebezpieczeństwo tkwiące w zbrojeniach, ich absurd, nazywając je niesprawiedliwością, naruszaniem prawa, kradzieżą, błędem, winą, szaleństwem. Dokument podaje zasady, które uczynią rozbrojenie sprawiedliwym i efektywnym oraz podkreśla konieczność powołania organizacji wyspecjalizowanych w kwestii rozbrojenia⁷⁹.

Pokój wewnątrz narodów i między narodami jest podstawowym wymogiem sprawiedliwości. Zagadnieniu sprawiedliwości poświęca Papieska Komisja wiele miejsca w swoich pracach. Korzysta przy tym z licznych wytycznych, jakie w tej materii dają papieskie dokumenty. Wiadomo również, że tej sprawie został poświęcony

⁷⁶ Tamże, n. 48: AAS 63 (1971) 437—438.

⁷⁷ Paweł VI, *Przemówienie* z 10. I. 1972, AAS 64 (1972) 54—55 (tłum. B. Różycka).

⁷⁸ *Papieska Komisja „Iustitia et Pax”, Le Saint Siege et la desertment, Cite du Vatican 1976* (tłum. M. Łętowski, *Chrześcijanin w świecie*, 10(1978) nr 3—4, ss. 221—235).

⁷⁹ Tamże, ss. 8—12.

jeden z dwóch dokumentów zwyczajnej sesji III Synodu Biskupów w 1971 r.⁸⁰ Spotykamy w nim następujący fragment: „Prosimy, by Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax”... powierzone zostało zreferowanie, ocena i pogłębienie studium głosów i życzeń naszego zgromadzenia, ażeby dzieło przez nas rozpoczęte zostało doprowadzone do końca”⁸¹.

W działaniu na rzecz sprawiedliwości dużą rolę odgrywa sprawa wychowania do sprawiedliwości. Sposób wychowania winien być taki, by uczył ludzi prowadzić życie w całej rozciągłości zgodne z zasadami ewangelicznymi, moralności osobistej i społecznej. Wychowanie ma wpajać prawdziwie i całkowicie ludzki sposób życia w sprawiedliwości, miłości i prostocie. Wychowanie do sprawiedliwości jest najpierw dziełem rodziny, w którym to dziele mają udział instytucje kościelne, jak też i szkoły, związki zawodowe, organizacje i stronnictwa polityczne⁸².

Papieska Komisja „Iustitia et Pax” łącznie z Sekretariatem Jedności Chrześcijan winna podjąć współpracę z braćmi odłączonymi na rzecz zaprowadzenia sprawiedliwości w świecie, rozwoju ludów oraz ustanowienia pokoju. Te wspólne wysiłki mają dążyć do zniesienia dyskryminacji rasowej, religijnej, kulturowej⁸³ oraz do poszukiwania coraz to lepszych form współpracy, ukierunkowanych na jedność chrześcijan w myśleniu i działaniu⁸⁴.

Papieska Komisja „Iustitia et Pax” świadoma swego zadania, zachęcania ludu Bożego na całym świecie do sprawiedliwości i pokoju, czuje się szczególnie zaangażowaną w walkę o obronę praw człowieka i gorąco pragnie działać w tej dziedzinie⁸⁵. Wzrastające coraz bardziej poczucie godności ludzkiej wśród mieszkańców współczesnego świata, narastająca świadomość praw człowieka, a równocześnie ich zagrożenie a niejednokrotnie gwałcenie, stwarza dla Papieskiej Komisji ogromne możliwości działania w tej dziedzinie.

Wypada dla całości wspomnieć, że w nauczaniu Kościoła pierwszym dokumentem poświęconym problemowi praw człowieka była Encyklika papieża Jana XXIII *Pacem in terris* z 11 kwietnia 1963 roku⁸⁶. Została w niej szeroko i w sposób pogłębiony przedstawiona i uzasadniona teza o istnieniu niezbywalnych, na prawie natu-

⁸⁰ *Die iustitia in mundo*: AAS 63 (1971) 923—942 (PPK, t. V, z. 2, nn. 9649—9723).

⁸¹ Tamże, *Zalecenia Synodu* (j. w., n. 9723).

⁸² Tamże, ss. 935—936 (PPK, nn. 9697—9702).

⁸³ Tamże, ss. 938 (PPK, nn. 9709—9710).

⁸⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie* z 10 listopada 1978, *Życie i myśl*, 29 (1978) nr 3, s. 96 (brak w AAS).

⁸⁵ *Papieska Komisja „Iustitia et Pax”, Document de travail n. 1, L’Eglise et les droits de l’homme, Cite du Vatican 1975, n. 1, s. 5.*

⁸⁶ AAS 55 (1963) 257—304.

ralnym, jako na podstawie normatywnej, opartych praw podmiotowych przysługujących człowiekowi w życiu społecznym. Obok tego dokonała encyklika zestawienia tych praw, budując drogi po *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ*, (z 1948 r.) katalog praw człowieka, poświęcając również dużo uwagi sprawie praktycznej realizacji praw człowieka w życiu państwowym i międzynarodowym, akcentując prawa szczególnie zagrożone⁸⁷.

Prawa człowieka stały się także przedmiotem nauczania Soboru Watykańskiego II: „Ludzkie zaś instytucje tak prywatne jak i publiczne niech starają się służyć godności i celowi człowieka, zwalczając zarazem usilnie niewolę społeczną czy polityczną oraz strzegąc podstawowych praw ludzi w każdym ustroju politycznym”⁸⁸. „Strzeżenie i wspieranie nienaruszalnych praw człowieka jest istotnym obowiązkiem każdej władzy państwowej”⁸⁹.

Nawiązując do dokumentów soborowych i innych kościelnych dokumentów oraz w oparciu o własne przemyślenia Papieska Komisja „*Iustitia et Pax*” opracowała dokument pt. *Kościół i prawa człowieka*⁹⁰. Podany tu katalog praw człowieka jest bardzo zbliżony do wyliczenia zamieszczonego w Encyklice *Pacem in terris*; w pewnych tylko wypadkach są szerzej omówione, np. podkreślone równe prawo kobiet z mężczyznami do uczestniczenia w życiu kulturalnym, gospodarczym, społecznym i politycznym państw. Zwrócono uwagę na kategorie ludzi poszkodowanych społecznie, jak np. starcy, sieroty, chorzy, kalecy i wszyscy ci, którzy są opuszczeni, podkreślając ich prawo do niezbędnej pomocy. Omawiając prawo do pracy zaznaczono: „Należy przyznać wszystkim prawo do sprawiedliwego wypoczynku i niezbędnej rozrywki” oraz „Robotnicy, w sytuacjach ostatecznych mają prawo uciekania się do strajku”⁹¹.

Swoje zadanie obrony praw człowieka ma Kościół realizować przede wszystkim za pomocą duszpasterstwa. Pierwszym obowiązkiem Kościoła w tej dziedzinie jest dawanie świadectwa i podtrzymywanie za pomocą słowa i przykładu ewangelicznej nowiny pokoju i sprawiedliwości w odniesieniu do praw człowieka. Słowo pasterzy powinno zawsze zachęcać coraz to szersze rzesze chrześcijan, zarówno jednostki jak i grupy, do poświęcenia się sprawie

⁸⁷ H. Waśkiewicz, *Prawa człowieka, Pojęcie, historia, Chrześcijanin w świecie*, 10 (1978) nr 3—4, s. 46. J. Kondziela, *Chrześcijańskie ujęcie praw człowieka*, *Chrześcijanin w świecie*, 10 (1978) nr 3—4, s. 57.

⁸⁸ Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, s. 29, 4.

⁸⁹ Deklaracja soborowa *Dignitatis humanae*, n. 6, 2.

⁹⁰ *L'Eglise et les droits de l'homme*, Cite du Vatican 1975, ss. 74.

⁹¹ Tamże, n. 38, ss. 25—26.

rozwoju tych praw i wspierania zarówno tych, którzy są w tę walkę zaangażowani, jak i tych, którzy są ofiarami represji⁹².

Obrona praw człowieka która jest zadaniem Kościoła wymaga piętnowania przeszłych i aktualnych pogwałceń tych praw, zarówno w wypadkach sporadycznych faktów jak i sytuacji stałych. Powinno się ono odznaczać odwagą, miłością, ostrożnością i zdecydowaniem. Wobec rzeczywistego łamania praw człowieka, Kościół nie może pozostać neutralny, bowiem miłość, która żywi dla wszystkich nakazuje mu zależeć od okoliczności, potępienie niesprawiedliwości jednych i wspomaganie w nieszczęściu innych. Potępienie pogwałceń praw człowieka należy w Kościele nie tylko do hierarchii, ale także do świeckich⁹³.

Papież Jan Paweł II w swej pierwszej Encyklice *Redemptor hominis* z 4 marca 1979 roku stwierdza, że prawa człowieka bardzo ściśle wiążą się z posłannictwem Kościoła we współczesnym świecie⁹⁴. Encyklika wnikliwie analizuje realizację praw człowieka w dzisiejszym świecie. Zwraca uwagę na to, że wszystkie współczesne programy społeczne, ekonomiczne, polityczne, cywilizacyjne uważają się za humanistyczne i niezależnie od światopoglądu wyśuwają człowieka na plan pierwszy. Pomimo tych założeń, prawa człowieka są obecnie na różny sposób gwałcone, jesteśmy bowiem świadkami obozów koncentracyjnych, gwałtów, tortur, terroryzmu, a także różnorodnych dyskryminacji. Niejednokrotnie życie ludzkie również i w warunkach pokojowych skazane jest na wielorakie niedole, a w parze z nimi rozwijają się formy przemocy, totalizmu, neokolonializmu, zagrażające także współżyciu narodów. Jest sprawdzony i potwierdzony przez doświadczenie dziejowy fakt, iż naruszanie praw człowieka idzie w parze z gwałceniem praw narodu⁹⁵.

Sytuacja taka powstaje wskutek rozbieżności między deklaracjami, głoszonymi programami a ich realizacją w życiu społecznym, „niejednokrotnie duch życia publicznego i społecznego pozostaje w bolesnej sprzeczności z deklarowaną literą praw człowieka”⁹⁶.

Trzeba powiedzieć, że Encyklika *Redemptor hominis* wnosi do prac Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” na odcinku praw człowieka, bardzo ważny i aktualny wkład, bo zwraca uwagę na problem rozbieżności między oficjalnymi oświadczeniami i deklaracjami, głoszonymi przez takie czy inne systemy, a rzeczywistym przestrzeganiem praw człowieka w życiu społecznym. Wydaje się, że takie ustawienie zagadnienia praw człowieka, postuluje utworzenie

⁹² Tamże, nn. 70—71, s. 47, Por. P. Henriot, *L'Eglise et les droits de l'homme, primaires et secondaires; Hierarchie des droits; Priorites concretes, Pro mundi vita*, 76 (1979) 9—10.

⁹³ *L'Eglise et les droits de l'homme*, nn. 82—84, ss. 52—53.

⁹⁴ N. 17: AAS 71 (1979) 296.

⁹⁵ Tamże, n. 17, ss. 296—297.

⁹⁶ Tamże, n. 17, s. 298.

jakiegoś organu międzynarodowego, który by strzegł w sposób skuteczny realizacji praw człowieka w poszczególnych społecznościach politycznych. Bardzo cenne jest także powiązanie praw człowieka z prawami narodów.

Jakby podsumowanie omówionych szeroko powyżej zadań Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” zostało zawarte w Motu proprio *Iustitiam et pacem*:

- 1° Wnikliwie przeanalizować naukę społeczną Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, następnie szeroko ją rozpowszechnić i przyczynić się do tego, by została zrealizowana we wszystkich dziedzinach ludzkiego życia;
- 2° Krótko zebrać to co wnoszą studia nad postępem ludzkości, pokojem, sprawiedliwością, prawami człowieka, uwzględniając właściwości stylu życia, obyczajów, wychowania, spraw ekonomicznych i społecznych poszczególnych społeczeństw i narodów. Te badania ocenić w świetle nauki teologicznej i zastosować w praktycznej działalności duszpasterskiej, w celu zrealizowania obowiązku chrześcijan w zakresie umacniania i pogłębiania współżycia między narodami;
- 3° Udostępnić wszystkim zainteresowanym instytucjom oraz tym, którzy udzielili pożytecznych wiadomości, rezultaty badań, przeprowadzanych studiów;
- 4° Pozostawać w stałym kontakcie i współpracować z innymi dykasteriami i urzędami Stolicy Apostolskiej, które interesują się omawianymi sprawami, przekazując im potrzebne wiadomości oraz świadcząc pomoc w zakresie odpowiedniego i właściwego sposobu działania;
- 5° Komisja powinna przesłać wyniki badań także takim instytucjom kościelnym jak zakony, kongregacje zakonne, międzynarodowe stowarzyszenia katolickie, jak również innym Kościołom i wspólnotom chrześcijańskim, religiom niechrześcijańskim, stowarzyszeniom lub urzędów, realizującym omawiane zadania;
- 6° Starać się poznać wypadki naruszenia sprawiedliwości i łamania praw człowieka, konkretne niesprawiedliwości, zbierać o nich pełne i obiektywne informacje, wyrażać solidarność z tymi, którzy cierpią z powodu niesprawiedliwości, potępiać gwałcenie praw ludzkich, z tym, że deklaracje potępiające mają być dokonane po uprzednim porozumieniu z Papieskim Sekretariatem stanu ⁹⁷.

Jak widzimy wachlarz zagadnień Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” jest bardzo szeroki i bogaty, wydaje się jednak, że Papieska Komisja powinna także bardzo wnikliwie zająć się sprawą terroryzmu. Terroryzm w formach w jakich obecnie występuje jest za-

⁹⁷ Mp. I. et. P. n. II: AAS 68 (1976) 702—703 (PPK, t. IX, z. 1, nn. 16336—16341).

gadnieniem nowym, niemniej jednak bardzo groźnym i niebezpiecznym, jest zagrożeniem dla pokoju i łamaniem praw człowieka. Zachodzi potrzeba wszechstronnego zbadania tego zjawiska i przedstawienia sposobu jego likwidacji. Można mieć nadzieję, że właśnie Papieska Komisja „Iustitia et Pax”, podejmie kroki w celu opracowania dokumentu na ten temat.

Powołanie Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax” jest niewątpliwie wielkim krokiem naprzód w rozwoju katolickiej nauki społecznej.

Zakończenie

Powołanie do życia nowych organów ogólnokościelnych takich jak: Papieska Rada Świeckich i związany z nią Papieski Komitet do Spraw Rodziny oraz Papieska Komisja „Iustitia et Pax” jest niewątpliwym sukcesem ustawodawstwa posoborowego. Organy te bowiem są doskonałym narzędziem dialogu wewnątrz-kościelnego, jak i dialogu ze światem współczesnym. Zajmują się problemami, które nurtują nie tylko Kościół, ale także współczesny świat. Przez właściwe ich rozwiązywanie Kościół coraz lepiej spełnia swoją misję służebną wobec człowieka.

Byłoby wskazane, aby nowe instytucje ogólnokościelne nawiązały ścisłą współpracę z Kościołami lokalnymi, aby im przekazywały swoje doświadczenia, a także czerpały z ich doświadczeń. Pożądana byłaby lepsza informacja o ich działalności. Trudne zagadnienia nurtujące Kościół i świat, takie jak np. problem małżeństw rozbitych, małżeństw mieszanych, terroryzm, wyścig zbrojeń powinny być przedmiotem ich wnikliwych studiów, uwieńczonych opublikowaniem odpowiednich dokumentów. Można żywić nadzieję, że aktywna działalność wyżej omówionych organów wydatnie pomoże Kościołowi w jego pasterskiej misji.

Die Päpstliche Rat der Laien und die Päpstliche Kommission „Iustitia et Pax”

Eine praktische Folge der durch das II Vatikanische Konzil vertieften Ekklesiologie war die Schaffung neuer Institutionen, in den Zusammenarbeit der Hierarchie mit dem Laikat sich vollzieht. Zwei von ihnen spielen eine führende Rolle: Der Päpstliche Rat der Laien und die Päpstliche Kommission „Iustitia et Pax”. Sie wurden — ad experimentum — durch das Motu proprio Pauls VI **Catholicam Christi Ecclesiam** vom 6 I 1967. geschaffen. Eine endgültige Gestalt erhielt der Päpstliche Rat der Laien durch das Motu proprio **Apostolatus peragendi** vom 10 XII 1976., die Päpstliche Kommission „Iustitia et Pax” durch das Motu proprio **Iustitiam et pacem** vom 10 XII 1976. Aufgabe des Päpstlichen Rates der Laien ist die Leitung des gesamten Apostolates der Laien, die Aufgabe der Päpstlichen Kommission „Iustitia et Pax” der Schutz der Gerechtigkeit, des Friedens und der

Menschenrechte. Mit dem Päpstlichen Rat der Laien ist das Päpstliche Komitee für Angelegenheiten der Familie verbunden, das im Jahre 1973 geschaffen worden ist. Dieses Komitee befasst sich mit Problemen der Ehe und Familie im allgemeinen kirchlichen Bereich. Der Päpstliche Rat der Laien ist ein vortreffliches Werkzeug des innerkirchlichen Dialogs, die Kommission „Iustitia et Pax“ ein Werkzeug des Dialogs der Kirche mit der Welt von heute.